

Kaisa-Liisa Harjapää, Pasi Meriläinen,
Jaana Jämsä, Päivi Sauvola
18.2.2021

Esko Systems Oy:n asiantuntijalausunto hallituksen esitysluonnoksesta eduskunnalle sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisen uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi, erityisteemana on ICT-palvelujen toteutus sekä asiakas- ja potilastietojen käsittely (HE 241/2020 vp)

Esko Systems Oy kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto koskien eduskunnalle sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisen uudistusta koskevaa lainsäädäntöä. Yhtiömme tuo tässä lausunnossa esiin Esko Systems Oy:n tietojärjestelmä- ja tiedonhallintajärjestelmälähtöisen näkökulman hyvinvointialueiden perustamiseen (jatkossa sote-uudistus) ja keskittyy siten pyydetysti asiakas- ja potilastietojen käsittelyyn.

Terveydenhuollon järjestelmät ovat voimakkaassa muutospaineessa. Potilastietojärjestelmät ovat osittain vanhentuneita ja niiden käytettävyyteen ollaan tyytymättömiä. Käytettävyydeltään Esko-potilastietojärjestelmä on todettu lukuisissa sekä lääkäreille että hoitajille tehdyissä tutkimuksissa parhaaksi. Esko-potilastietojärjestelmää on myös aktiivisesti uudistettu teknologianäkökulma huomioiden.

Esko Systems Oy pitää tärkeänä sote-uudistuksen saattamista maaliin, jotta tietojärjestelmäkehitykseen saadaan työrauha sekä selkeyttä avoinna oleviin tietojärjestelmäkehittämiseen oleellisesti liittyviin asioihin.

Esko Systems Oy pitää tärkeänä hyvinvointialuetasosta sosiaali- ja terveydenhuollon tietojärjestelmäkokonaisuutta. Mahdollisuuksien mukaan erityistason palveluiden turvaamiseksi tulee katsoa erityisvastuualuetasosta tietojärjestelmien yhteen toimivuutta. Esko Systems Oy:n näkökulmasta hyvinvointialueen yhteisen potilastietojärjestelmän haaste liittyy erityisesti terveydenhuollon ja sosiaalihuollon asiakasrekisterien lainsäädännön määrittelemään haasteeseen.

Esko Systems Oy suhtautuu myönteisesti lähtökohtaan, jossa DigiFinland Oy koordinoisi alueiden tiedolla johtamisen kehittämistä ja mahdollisesti tarjoaisi alueille keskitetysti siihen liittyviä tietojärjestelmäratkaisuja. Tiedolla johtamisen kehittäminen ja tietojärjestelmäratkaisujen suunnittelu etenevät useilla hyvinvointialueilla, DigiFinlandilta mahdollisesti saatava koordinointiapu ja mahdolliset ratkaisut voivat parhaimmillaan auttaa alueiden tiedolla johtamisen edistämistä. Tiedolla johtamiseen rakennetaan käytännönläheisesti hyvinvointialueita palvelevia ratkaisuja. Näitä ratkaisuja ei tulisi jatkossa kuitenkaan kyseenalaistaa tai muuttaa kansallisen koordinoinnin nimissä.

Kaisa-Liisa Harjapää, Pasi Meriläinen,
Jaana Jämsä, Päivi Sauvola
18.2.2021

Asiantuntijalausunnossamme paneudumme tässä vaiheessa ICT-palvelujen toteutuksen sekä asiakas- ja potilastietojen käsittelyn näkökulmasta keskeiseksi havaitsemiimme asioihin:

1. Tavoitteena tulisi olla hyvinvointialueen alueellinen terveydenhuollon potilastietojärjestelmäkokonaisuus, ei alueellisia erillisjärjestelmäratkaisuja
2. Mahdollisuus käyttää palveluita yli maakuntarajojen ja erityistason palveluiden turvaaminen yhteistoiminta-alueiden sisällä edellyttää myös tietojärjestelmien yhteistoimintaa, jotta asiakas- ja potilastieto liikkuu sujuvasti mahdollisesti Kanta-palveluita hyödyntäen
3. Hyvinvointialueiden terveydenhuollon järjestelmien hankintaa ja toteutusta tukemaan tulee luoda mahdollisuuksien mukaan kansallisia vaatimuksia ja työkaluja
4. Terveyden- ja sosiaalihuollon asiakas- ja potilastietojen käsittelyä tukemaan tarvitaan lainsäädäntö, joka mahdollistaa yhden rekisterinpitäjän
5. Valtakunnallisiin tietojärjestelmäpalveluihin, Kanta-palveluihin, toivotaan potilaan rakenteisen lääkehoidon kirjaamista
6. Kansalaisille tarjottavilta sähköisiltä palveluilta toivotaan vähintään alueellisella tasolla yhtenäistä alustaa kansalaisen asioinnin sekä tietojärjestelmä-integraatioiden helpottamiseksi
7. Kansalaisille tarjottaville hyvinvointisovelluksille toivotaan edellytettävän integrointia omatietovarantoon. Ammatilainen voi omatietovarannon kautta tarvittaessa hyödyntää näitä tietoja.

Esko-potilastietojärjestelmä Pohjois-Pohjanmaan alueellisena ratkaisuna

Esko Systems on in-house yhtiö, perustettu joulukuussa 2019 ja yhtiö on aloittanut operatiivisen toimintansa vuoden 2020 alusta. Esko-potilastietojärjestelmä on ollut käytössä erikoissairaanhoidon potilastietojärjestelmänä PPSHP:ssä, VSHP:ssä, LSHP:ssä ja LPSHP:ssä pitkään ennen Esko Systemsin yhtiöittämistä omaksi yhtiökseen: Esko potilastietojärjestelmän käyttö on aloitettu Oulun yliopistollisessa sairaalassa jo vuonna 1996.

Esko on valittu tulevan Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueen yhteiseksi potilastietojärjestelmäksi ja sitä kehitetään parhaillaan kattamaan erikoissairaanhoidon lisäksi potilashallinnon sekä perusterveydenhuollon toiminnallisuudet. Esko-potilastietojärjestelmään integroidaan sosiaalihuollon ratkaisu, tämä tulee muodostamaan alueellisen APTJ-kokonaisuuden.

Kaisa-Liisa Harjapää, Pasi Meriläinen,
Jaana Jämsä, Päivi Sauvola
18.2.2021

Havainnot, ICT-palvelujen toteutus sekä asiakas- ja potilastietojen käsittely

1. Hyvinvointialueen terveydenhuollon potilastietojärjestelmä

Esko Systems Oy pitää erittäin tärkeänä saada kaikki hyvinvointialueet päättämään alueellisen terveydenhuollon potilastietojärjestelmän hankinnasta ja käyttöönotosta sekä tietojärjestelmien yhdistämisestä (konsolidoinnista). Konsolidointia käsitellään tarkemmin kohdassa 3.

Hyvinvointialueen yhteinen terveydenhuollon potilastietojärjestelmä mahdollistaa mm. sujuvan asiakas- ja potilastiedon liikkumisen potilaan mukana, lisää potilastyöhön käytettävää aikaa, lisää potilasturvallisuutta ja vähentää eri tietojärjestelmien käytön opetteluun menevää aikaa.

Mikäli hallituksen esitys eduskunnalle hyvinvointialueiden perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisen uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi venyy, on odotettavissa, ettei hyvinvointialueilta saada päätöksiä alueellisista potilastietojärjestelmäratkaisuksista. Tämä aiheuttaisi osaltaan tietojärjestelmätoimittajille haasteita niin tietojärjestelmien kehitykseen kuin käyttöönottojenkin suunnitteluun.

Esko Systems Oy nostaa tässä yhteydessä esiin, että mikäli tulevat hyvinvointialueet käynnistyvät suunnitellussa aikataulussa, on varsin todennäköistä, että toiminta käynnistyy pitkälti nykyisiä tietojärjestelmäratkaisuja hyödyntäen. Uusien tietojärjestelmäratkaisuiden toteutukseen ja käyttöönottoon tulee olla riittävä aika ennen lakien voimaantuloa.

2. Yhteistoiminta-alueiden tietojärjestelmäratkaisut

Esko Systems Oy pitää tärkeänä, että jatketaan mahdollisuutta käyttää palveluita yli maakuntarajojen ja erityistason palveluiden turvaamista yhteistoiminta-alueiden sisällä.

Esko Systems Oy kannattaa tavoitetta, jossa sujuva tiedonkulku ja toiminnan ohjaaminen toteutuisivat parhaiten yhteistyöalueen laajuisella tietojärjestelmäkokonaisuudella tai vähintään sujuvalla asiakas- ja potilastietojen hyödyntämisellä esimerkiksi yhteistä APTJ-integraatioalustaa hyödyntämällä. APTJ-integraatioalustana esimerkiksi UNA Ydin voidaan

Kaisa-Liisa Harjapää, Pasi Meriläinen,
Jaana Jämsä, Päivi Sauvola
18.2.2021

nähdä kansallisella tasolla tätä tavoitetta palvelevana. Yhteistyöalueen asiakas- ja potilastietojärjestelmien osalta päätäntävalta tulee jatkossakin säilyä alueilla. Todettakoon, että yhteistyöaluetasoinen tietojärjestelmien yhteen toimivuuden rakentaminen vaatii aikaa ja tätä voidaan pitää pitkän tähtäimen tavoitteena.

Yhteistoiminta-alueen yhteisellä terveydenhuollon potilastietojärjestelmällä saavutettaisiin kaikki samat asiakas- ja potilastiedon käsittelyyn liittyvät hyödyt, jotka on nostettu esiin hyvinvointialueen yhteiseen potilastietojärjestelmäratkaisuun liittyen.

Esko Systems Oy tuo kuitenkin esiin mahdollisiin tietojärjestelmävaihtoihin liittyvät kustannuksiin, rahoitukseen ja resursseihin liittyvät haasteet.

3. Kansalliset vaatimukset ja työkaluja tukemaan terveydenhuollon järjestelmien hankintaa

Nykyisellään Kanta-palveluihin tallennetaan jossain määrin potilaan tietoja (mm. riskit, diagnoosit ja merkinnät). Yksi merkittävimmistä puutteista tällä hetkellä on potilaan rakenteisten lääkitystietojen puuttuminen.

Asiakas- ja potilastietojärjestelmäratkaisuun (APTJ) liittyen on hyvä tunnistaa, että APTJ-kokonaisuus ei ole yksi tai kaksi järjestelmää, vaan useiden toisiinsa integroitujen tietojärjestelmien kokonaisuus (ekosysteemi).

Toimivan tietojärjestelmäkokonaisuuden konsolidointi alueellisiksi kokonaisuuksiksi on suuritöinen tehtävä. Tietojärjestelmien tehokas konsolidointi - erityisesti aikajänne huomioiden - edellyttäisi joustavuutta päättää ja valita hyvinvointialueen potilastietojärjestelmään liitettävät tietojärjestelmäratkaisut (esimerkiksi apuvälinehuoltoon tai itseilmoittautumiseen) edes jossain määrin ilman hankintalain edellyttämää kilpailutusta. Tämä mahdollistunee erillisten sopimuksien siirtopykälien myötä.

Tässä yhteydessä haluamme nostaa esiin edellisen sote-valmistelun aikana tehdyt selvitykset, joissa tunnistettiin lukuisia tietojärjestelmiä, joita voidaan edelleenkin hyödyntää (mm. alueellinen laboratorio ja RIS).

Kaisa-Liisa Harjapää, Pasi Meriläinen,
Jaana Jämsä, Päivi Sauvola
18.2.2021

4. Rekisterinpitäjyyteen liittyvät kysymykset

Kunnat ja kuntayhtymät toimivat potilastietojen ja sosiaalihuollon asiakastietojen rekisterinpitäjinä järjestämänsä sosiaali- ja terveydenhuollon osalta.

Esko-potilastietojärjestelmään tullaan integroimaan sosiaalihuollon tuoteratkaisu. Sen toteuttamiseksi käynnistetään vaatimusmäärittely yhdessä POPsote-hankkeen ja UNA:n kanssa. Asiakas- ja potilastietojen kirjaamiseen ja käyttöön liittyvät rekisterinpitäjyyteen liittyvät kysymykset tulee ratkaista kansallisella tasolla.

Lainsäädännön tulisi mahdollistaa hyvinvointialueen toimiminen yhtenä rekisterinpitäjänä. Nykyinen yhteisrekisteri ei lainsäädännöllisesti mahdollista toisessa rekisterissä olevan tiedon ylläpitoa yli palvelunjärjestäjien eikä yli sosiaali- ja terveydenhuollon toimijoiden. Pelkkä tiedon jakaminen ja näyttäminen eivät ratkaise käytännön ongelmia ammattilaisen työssä, tämä näkyy esimerkiksi haasteina potilaan kokonaislääkityksen ylläpidossa.

Valmisteilla olevassa uudessa asiakastietolaissa on tarkoitus säätää, että myös kaikkien sosiaalihuollon palveluntarjoajien olisi oltava liittyneinä valtakunnalliseen asiakastietojen arkistointipalveluun viimeistään 1.1.2026 mennessä. Asiakas- ja potilastietojärjestelmien osalta on ratkaistava siirtymäaikaan liittyvät kysymykset.

5. Kanta-palveluiden kehittäminen ja hyödyntäminen

Esko-potilastietojärjestelmä on Kanta-sertifioitu. Esko Systemsin näkökulmasta Kanta-palveluiden kehittäminen ja hyödyntäminen on ensiarvoisen tärkeää oikean sekä ajantasaisen asiakas- ja potilastiedon turvaamiseksi.

Esko Systems Oy katsoo, että erityisen tärkeää on parantaa Kanta-palveluiden tietojen käytettävyyttä sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten näkökulmasta. Tämä edellyttää paitsi Kanta-palveluiden kehittämistä, myös erityisesti asiakas- ja potilastietojärjestelmien käyttöliittymien kehittämistä. Käytettävyyden kehittäminen tulee olla potilastietojärjestelmien käsissä. Kanta-palveluiden tulee tukea teknisesti hyvän käytettävyyden mahdollistamista asiakas- ja potilastietojärjestelmissä (mm. potilaan ensihoitotietojen tallentamisesta pitäisi lähettää indikaatio

Kaisa-Liisa Harjapää, Pasi Meriläinen,
Jaana Jämsä, Päivi Sauvola
18.2.2021

potilastietojärjestelmille eli tieto, milloin tietoja on kantaan tallennettu). Kanta-palveluiden kokonaisuus ja asiakas- ja potilastietojärjestelmien uudistaminen liittyvät kiinteästi toisiinsa.

Asiakas- ja potilastietojärjestelmien toiminnallisuuksia, tietorakenteita ja tietoturvaa koskeva valtakunnallinen ohjaus perustuu samaan lainsäädäntöön Kanta-palveluiden kanssa. Yhteen toimivuuden varmistaminen tapahtuu pitkälti Kanta-palveluihin liittymiseen kuuluvien menettelyiden kautta.

Edellä mainittu huomioiden Esko Systems Oy:n näkökulmasta Kanta-palveluiden lähitulevaisuuden kehittämisessä tulee kiinnittää huomiota erityisesti seuraaviin:

1. Kuntien ja kuntayhtymien vanhojen tietojen migraatiot tulevat aiheuttamaan haasteita. Korvattavien järjestelmien osalta vanhojen tietojen saatavuus on varmistettava velvoittamalla korvattavan järjestelmän toimittajaa rakentamaan tarvittavat migraatiot sekä kantapalveluihin että uuteen järjestelmään niiltä osin, kuin tietoja ei saada arkistoitua kanta-palveluihin.
2. Kuntia ja kuntayhtymiä on hyvä velvoittaa viemään aineistoja Kantaan etupainotteisesti ja myös tukea toimijoita tässä prosessissa.
3. Perusterveydenhuollon lisäksi myös sosiaalitoimen Kanta-arkisto tulee huomioida prosessissa ja erityisesti sosiaalihuollon Kanta-liittymisiä tulee tukea.
4. Kanta-palveluihin tulee saada potilaan rakenteinen lääkehoito, josta on merkittävä hyöty hyvinvointialueen laajuisen potilastietojärjestelmän kannalta. Rakenteinen lääkehoitotieto mahdollistaa parhaiten potilaan lääketiedon jakamisen ja ylläpidon läpi potilaan hoitoketjun.

6. Kansalaisille tarjottavat sähköiset palvelut osana kokonaisratkaisua

Valtio on tukenut Omaolo- ja Terveyskylä-palveluiden kehittämistä. Alueellisesti on lisäksi toteutettu useita itsearvioinnin, sähköisen asiainnin sekä asiakas- ja palveluohjauksen palveluja.

Potilastietojärjestelmiin sisältyy usein asiakasportaali, jonka kautta voidaan muun muassa varata aikoja tai tarkastella omia tietoja. Lisäksi

Kaisa-Liisa Harjapää, Pasi Meriläinen,
Jaana Jämsä, Päivi Sauvola
18.2.2021

palveluseleillä tarjottavia palveluja varten on toteutettu alueellisesti erilaisia palvelujen vertailu- ja valintapalveluja.

Potilastietojärjestelmätoimittajana Esko Systems Oy keskittyy toimittamaan mahdollisimman hyvän käytettävyyden omaavan potilastietojärjestelmän. Kansalaisille tarjottavien palveluiden osalta rakennamme tarvittavat liittymät potilastietojärjestelmäämme. Esimerkiksi asiakkaalle tarjottavien esitietojen täytön osalta Esko on rakentanut rajapinnan esitietojen rakenteista hakua ja tallennusta varten. Tätä asiointirajapintaa hyödyntää tällä hetkellä kolmannen osapuolen sovellus, jota kansalaiset käyttävät. Kansalaiselle tarjottu sovellus on integroitu osaksi ammattilaisen käyttöliittymää.

Esko Systems Oy on hallituksen esityksen kanssa samaa mieltä siitä, että hyvinvointialueiden ICT-palvelujen kokonaisratkaisun yhteydessä asiointin ja omahoidon ratkaisuilta odotetaan paljon ja on oletettavaa, että tämän tyyppisten palvelujen käyttö ja kehitys tulee jatkumaan voimakkaana lähitulevaisuudessa.

Kansalaisille tarjottavia palveluita on rakennettu niin kansallisella kuin paikallisellakin tasolla. Kansalaisen ja ammattilaisten kannalta sähköiset palvelut olisi saatava yhdenmukaiseksi ainakin hyvinvointialueen tasolla. Tämä selkiyttäisi sekä yhdenmukaistaisi kansalaisen näkökulmasta asiointia ja toisaalta helpottaisi merkittävästi potilastietojärjestelmiin rakennettavien integraatioiden toteutusta.

Omaolon ja Terveyskylän integrointia asiakas- ja potilastietojärjestelmiin voitaisiin pitää kansallisena minimivaatimuksena. Muiden kansalaisille tarjottavien sähköisten palveluiden osalta hyvinvointialueilla tulee olla vapaus valita parhaiten kokonaisuutta palvelevat kansalaisille tarjottavat ratkaisut.

Kansalaisille tarjottavien asiointiportaalien olisi niin ikään hyvä olla hyvinvointialueella yhtenäisiä. Kirjautumalla yhteen paikkaa kansalainen näkee koostetusti käytössään olevat palvelut.

7. Hyvinvointisovellukset omatietovaranto-integraation kautta osa kokonaisratkaisua

Kansalaisille tarjottavien hyvinvointisovelluksien tulee integroitua omatietovarantoon, mikäli kansalaisen itsensä syöttämiä tietoja halutaan

Kaisa-Liisa Harjapää, Pasi Meriläinen,
Jaana Jämsä, Päivi Sauvola
18.2.2021

hyödyntää osana hoitotyötä. Tämä tarjoaa yhden kanavan hyvinvointisovelluksen validointiin ja verifiointiin (omatietovaranto) ja tietojen näyttämiseen potilastietojärjestelmissä. Kokonaisuutena tällä tavalla saavutettaisiin myös merkittävää kustannussäästöä, kun potilastietojärjestelmätoimittajien ei tarvitsisi rakentaa rajapintaa useille eri hyvinvointisovelluksille. Hyvinvointisovellukset taas saisivat potilaan tiedot ammattilaisten saataville tekemällä integraation omatietovarantoon.